

Språkarbeid i overgangssituasjoner

Av Elisabeth Rege Filbrandt

”Dagsrytmen er blitt til effektiv logistikk og kan ha overtatt for de gode, pedagogiske overgangene” forteller ny norsk barnehageforskning.¹ Barns barnehagedag inneholder en rekke overgangssituasjoner, for eksempel fra lek til rydding, fra samlingsstund til utetid eller fra utelek til spising. For personalet handler disse kortvarige situasjonene ofte om å legge til rette for neste aktivitet: Sjekke været, gi instruksjoner om klær, hjelpe å finne fram klær, passe på at alle får gått på do, hjelpe å kle på, sjekke at alle har tatt riktige klær, stoppe de som ikke har kledd seg før de går ut og så videre. Med knapp tid og mange barn som trenger hjelp, kan en fort havne i en tilstand der gjennomføringen blir mekanisk og preget av tidsklemmen.

Noen ganger opplever barn overgangssituasjonene som et brudd, en kime til frustrasjon og konflikt eller en arena for utestenging. Men overgangssituasjonene kan også representere trygghet og forutsigbarhet, de kan være en mulighet for inkludering og de kan gi opplevelse av nærhet og omsorg. Dessuten kan overgangssituasjoner være rike språklæringsarenaer for barna, for eksempel i overgangen mellom situasjonsavhengig språkbruk, altså at barna refererer til noe i her-og-nå-situasjonen, og situasjonsuavhengig språkbruk, at barna referer til eller forstår noe som ikke er nærværende.²

Handlingsplanleggende samtaler

I eksempelet nedenfor får vi se hvordan assistenten Anne, i overgangssituasjonen fra lesegruppe til utelek, griper barnas initiativ og benytter en felles leseopplevelse for å legge til rette for samhandling og planlegging. Anne og barna har lest ”Shh! Vi har en plan” av Chris Haugton. Boka handler om fire venner som sniker seg gjennom skogen for å fange en vakker fugl.

Boken lukkes, men fortellingen slutter ikke. Livlige barnefantasier er satt i sving og flere barn hvisker: ”Shh, vi har en plan!” Idet tassende barneføtter er i bevegelse ut mot garderoben, fortsetter fortellingen fra boka, og planene for uteleken er i gang.

Ove: ”Ute i skogen er det tigrer, løver og sebraer som gjemmer seg.”

Dimitri: (med dramatisk stemme) ”Shh, vi har en plan!”

Voksen: (smiler lurt og ser bort på Ove) "Jeg lurer på hva Dimitris plan kan være?"

Dimitri: "Vi kan liste oss for å fange dyrene. Vet du, Ove, hvor de gjemmer seg?"

Ved å møte barna i deres lek og fantasiverden tar den voksne utgangspunkt i noe som er meningsfullt for barna. I samtaler som den ovenfor finnes det også et potensiale for å inkludere de barna som ofte faller utenfor i leken; enten fordi de ikke mestrer språket like godt som de andre eller fordi de synes det er vanskelig å komme inn i leken med de andre barna. Felles opplevelser – og dermed felles referanser – kan skape gode rammer for inkluderende lek.³ Her ser vi for eksempel at et felles begrep allerede er etablert: "Shh, vi har en plan!"

Når Ove og Dimitri planlegger hva de skal leke ute etter påkledning, må de bruke et språk som strekker seg ut over her-og-nå-situasjonen; de må bruke et situasjonsuavhengig språk. Gjennom å snakke om hva de ønsker å ta med seg videre i leken, videreutvikler barna sin forståelse. Støtten fra den felles leseopplevelsen kan på denne måten fungere som en brobygger.

Også den voksne kan fungere som en språklig brobygger i slike overgangssituasjoner. En årvåken voksen vil kunne gjenkjenne situasjonen og støtte barna språklig, for eksempel gjennom anerkjennelse av felles opplevelse, oppklarende spørsmål og ved å bidra til barnas videre fabulering og planlegging. Gjennom handlingsplanleggende samtaler hjelper den voksne barna til å snakke om, og dermed også forestille seg, noe ikke-nærværende.

Samtaler i overgangssituasjoner

Eksempelet med overgangen mellom lesegruppe og utelek lar seg overføre til andre overgangssituasjoner, som fra lek til rydding eller fra utelek til spising. For de yngste barnehagebarna kan samtalen i garderoben under påkledning bli erfaringer med konkrete ord og begreper. Spørsmålet et barn stiller om plakaten som henger på veggen på vei ut for å hjelpe på kjøkkenet, kan bli et møte med skriftspråkkulturen i barnehagen. Samtalen etter måltidet kan bli en bro over til uteleken. Ryddetid kan bli en erfaring med kategorisering for de eldste og benevning av objekter for de yngste.

Ved å bevisst bruke overgangssituasjonene til å samtale med barna om hva som har skjedd, snakke om bruddet – det å bli tatt ut av en aktivitet og satt inn i en annen – og planlegge hva som skal skje videre, får barna erfaringer med et situasjonsuavhengig språk. På denne måten kan overgangssituasjonene gi en rekke gevinster: Samtalene kan bli en viktig del av barnehagens pedagogiske språkarbeid, de kan bidra til å dempe opplevelsen av tidsknapphet og skape større ro i barnegruppa og de kan bidra til å inkludere alle barna i aktiviteten som kommer.

Litteraturliste:

---

¹ <http://barnehage.no/forskning/2016/01/store-forskjeller-mellom-avdelings--og-basebarnehager/>

² Høigård, A. (2006) Barns språkutvikling muntlig og skriftlig. Oslo: Universitetsforlaget.

³ Fagfilm "Språk og leseaktiviteter", Trude Hoel (2015), publisert i "Språkløyper":

<http://sprakloyper.uis.no/article.php?articleID=98921&categoryID=17861>